



MARJA VISSCHER

De dame van  
het Voorhout

HISTORISCHE ROMAN

Marja Visscher

# De dame van het Voorhout

Z&K

Uitgeverij Zomer & Keuning

# Hoofdstuk 1

Het is in de herfst van het jaar 1700 als het opnieuw rumoerig is in de herberg In den Engel in Goor. ‘En nu eruit! Wegwezen!!’ De waard van herberg In den Engel, Derck van Coesvelt, zet zijn volle gewicht tussen de twee vechtersbazen, grijpt er één bij zijn jas en sleurt hem naar buiten. Met het teruglopen naar binnen ontglipt de andere hem doordat hij uit zichzelf al naar buiten rent. Het ongenoegen druipt van zijn gezicht, dit is nu al de tweede vechtpartij deze week waarbij zijn dochter Johanna onderwerp is van conflict. Derck is ziedend. Nog even en hij kan de tent sluiten, want momenteel is het voor niemand meer veilig. Hij denkt aan de messentrekker van vorige week. Zijn ogen zoeken de gelagkamer af of hij met het verwijderen van die twee het vuur, dat al een hele avond oplaaide, nu onder controle heeft. De ruzie lijkt gesust en met grote stappen loopt hij naar de toeg waar zijn dochter staat.

‘Naar binnen jij, ik wil je hier niet meer zien.’ Grote onschuldige blauwe ogen, die menig mannenhart onbedoeld op hol hebben gebracht, staren hem verbaasd aan. ‘Hoor je me?’ Gehoorzaam legt ze de doek neer, waarmee ze het houten dienblad schoonmaakt en verdwijnt achter het gordijn dat de leefruimte van het gezin scheidt van de gelagkamer. Moeder Elske kijkt op en legt de kous neer waaraan ze juist is begonnen om er de gaten van te stoppen.

‘Toch niet weer, hè?’

Johanna knikt. ‘Ik kon er echt niets aan doen.’

‘Ja, ja!’ Ze blijft stil in het hoekje van de kleine voorkamer zitten.

‘Blijf hier niet zitten, kleed je uit en ga slapen.’ t Is morgen weer vroeg dag. Neem hier de bedstede maar, anders maak je de boel boven ook nog wakker, dan is alles helemaal in rep en roer.’

Zonder tegen te stribbelen kleedt ze zich uit en trekt een schoon nachthemd uit de berg met net gewassen kleding, die in een hoek van de kamer ligt om gevouwen te worden. Ze is de vijfde in een groot gezin van acht kinderen, de drie kleintjes en zij slapen op de bovenverdieping. Van de broers en zussen boven haar zijn er al een paar het huis uit, de oudste twee broers helpen hun vader in de herberg. Hun toekomst is gegarandeerd, zij zullen later samen In den Engel overnemen. Een zusje is huishoudster bij de dominee hier in de stad en woont niet meer thuis. Omdat de jongens op zaterdagavond vaak weg willen en het vanavond minder druk is, moet zij hun taak overnemen.

Hoewel ze doodsbang is om iets fout te doen, ligt het niet in haar aard om te weigeren. Ze is ondanks haar zestien jaar klein van stuk en oogt bepaald niet volwassen. Wanneer ze naar andere meisjes van haar leeftijd kijkt dan zien die er heel anders uit, ze zijn brutaler en dagen de jongens uit die bij hen in de herberg zitten. Sommige van hen heeft ze weleens zien zoenen.

Ze vouwt haar kleding netjes op en hangt het over de stoelleuning. Met een opstapje vanaf de stoof stapt ze de bedstee in. Ze schuift de gordijnen dicht, waardoor ze nu in een gezellige, schemerige duisternis onder de dekens kruipt. Heerlijk, ze strekt haar benen. Zo’n hele dag lopen en staan is vermoeiend, ze is blij dat ze ligt. Nu ze de laatste dagen voor haar vader heeft moeten werken, heeft ze in deze bedstede beneden de nacht doorgebracht. Ze vindt het niet erg om hier te slapen. Meestal kan ze na alle drukte de slaap toch nog niet vatten, dan dienen alle geluiden en gesprekken als afleiding en zijn gezellig om naar te luisteren.

Vanonder de dekens pakt ze haar pop en wrijft er met haar neus tegenaan. Ze ruikt lekker, zo helemaal haar luchtje. Het is fijn dat

ze Lijs bij zich heeft. Met Lijs in haar armen slaapt ze vaak sneller in als ze zich eenzaam voelt.

Zelf is ze nog niet toe aan jongens. Het lijken al hele mannen, die naar haar knipogen en openlijk met haar flirten. Ze doen stoer en drinken geen dubbier meer, maar vragen om jenever. Ze betalen het van het loon dat ze bij de boer hebben verdiend en thuis nog niet hebben afgedragen.

Een aantal van de jongens ging tegelijk met haar naar het schooltje in de kerk, dat door de dominee werd geleid en waar ze altijd goed haar best deed om de psalmen en de gezangen uit haar hoofd te leren. Ze ging er graag naartoe. Haar nieuwsgierigheid om te leren lezen was haar motivatie. Ze kon al vroeg hele stukken uit de Bijbel lezen. Maar er was ook altijd angst, zeker als het op schrijven aankwam. Ze durfde bijna niet te schrijven, omdat ze volgens de dominee daarvoor haar verkeerde hand gebruikte. Een hand die menigmaal werd afgestraft met de stok, waarmee hij in het kleine klasje indruk maakte op de leerlingen. Soms sloeg hij haar tot bloedens toe. Als ze haar hand huilend wegtrok, moest ze twee handen op tafel leggen, waardoor ze later niet kon meehelpen om de sokken te stoppen, die haar moeder voor haar en haar zus wekelijks opspaarde. Het schrijven lukte nu eenmaal veel beter met haar linkerhand. Wanneer ze dan opnieuw niet naar de dominee luisterde, kreeg ze een akelige slappe puntmuts op die aan een touwtje aan een van de lessenaars hing. Met de muts op moest ze in een hoek van het kleine lokaal gaan staan. Iedereen mocht de domoor beschimpen. Er waren zelfs kinderen die weleens naar haar hadden gespuugd.

Haar moeder Elske, die het grote gezin nauwelijks aankon, was telkens opnieuw zwanger en lag veel op bed. Hele manden met sokken van de jongens en kousen van de meisjes moesten er worden gestopt. Soms kon ze dagen niet naar school omdat de mand overvol was. Pas wanneer het verstelgoed klaar was, het

huis was schoongemaakt en de schorten gesteven, mocht ze weer naar school.

Toen ze eenmaal kon lezen en schrijven en thuis zelfs na het eten uit de Bijbel voorlas, werd ze van school gehaald. Thuis was er werk genoeg, was het niet bij haar moeder dan wel bij haar vader en broers in de herberg. Maar het is niet haar schuld dat het daar nu telkens misgaat! Er zijn jongens die haar willen zoenen en sommige proberen met hun hand aan haar billen te zitten. Vaak ontstaat er ruzie omdat er ook wel jongens zijn die het voor haar opnemen. Toch ziet haar vader het niet zo; hij noemt haar een 'wilde meid', een slet, die meer last veroorzaakt dan dat ze werkt. Tegen haar moeder heeft hij eens in een boze bui gezegd: 'Die meid hoeft maar met haar ogen te knippen en de jongens vallen over haar heen.'

'Maar ik ben toch geen wilde meid, Lijs?' Met de pop in haar armen luistert ze hoe haar vader nog een laatste rondje schenkt. Een brommerig protest volgt, door de kerels die nog niet naar huis willen.

Ze draait zich om met haar neus naar de muur, haar arm beschermend om haar pop. Niet veel later wordt het stil aan de andere kant van het gordijn van de bedstede. Moeder is nu gestopt met het verstelgoed en helpt vader met het schoonmaken van de herberg. Ze voelt hoe de kou binnenkomt, nu haar moeder de deur en een raam heeft opengezet om de afgewerkte lucht van drank en pijptabak naar buiten te laten. Ze trekt de deken nog iets meer over zich heen.

Nu worden de tafels afgedaan en de stoelen op de tafels gezet. Ze kent de geluiden. Buiten klinkt gejoel van dronken mannen en de stem van vader die nog luider de boel probeert te sussen, bang als hij is voor klachten uit de omgeving. Dan het geluid van een rammelende sleutelbos die van het haakje wordt genomen om er de buitendeur mee te sluiten. Het gebonk in de kelder onder haar, een biervat dat door vader opzij wordt gerold. Maandag komen de

bierdragers de lege vaten halen, dan is het gemakkelijk wanneer de lege vooraan staan.

Gestommel in de kamer en haar ouders die op gedempte toon met elkaar praten. De olielamp wordt iets lager gedraaid, zodat ze Lijs bijna niet meer kan onderscheiden. Ze hoort aan het tegen elkaar aan tikken van de gordijnringen hoe een van hen het gordijn van de bedstede opzijschuift. Ze ziet het silhouet van haar vader, dat zich op de muur naast haar aftekent. Hij schuift het gordijn weer dicht. Stemmen die fluisteren dat ze slaapt en in de veronderstelling zijn dat ze niets meekrijgt van hun gesprek. Ze draait zich voorzichtig op haar rug, twee oren vrij om te horen wat er wordt gezegd. Haar naam wordt genoemd. Een onderdrukte boosheid van haar vader, grommend stemgeluid en het schrapen van zijn keel. In zijn boosheid is hij niet meer in staat te fluisteren.

‘Ik vind het moeilijk allemaal. Maar ik zal eens rondkijken wie er een dienstbode zoekt,’ hoort ze haar moeder fluisteren.

‘Liefst niet hier uit Goor, dan heb je dat gelazer met die jongens steeds weer. Ik zal weleens vragen als er hier wat buitenlui langskomen. Kooplui, boeren of venters, soms weten die wel iets.’

‘Ik kan haar eigenlijk hier thuis niet missen.’ De stem van haar moeder klinkt klagerig.

‘Dan doe je er zelf maar een schepje bovenop, maar dat gedonder met die meid moet afgelopen zijn.’

Ze spitst haar oren. Haar moeder huilt nu.

‘Ach, er zit vast weer een kindje in haar buik, Lijs. Wie moet nu al het werk doen als ze op bed ligt en wij er niet meer zijn?’

Ze hoeft tegen Lijs niet te fluisteren weet ze, die verstaat alles wat ze denkt. Dat is knap van Lijs en ook heel gemakkelijk.

‘Maar als ik thuis weg moet, mag jij mee, hoor. Ik ga nooit zonder jou weg. Nooit!’

Wanneer er opnieuw een kindje in haar buik zit, dan blijven overdag de gordijnen van de kleine kamer dicht, omdat moeder

het licht niet kan verdragen en omdat ze de hele dag verdrietig is. Over de raamhor hangt met regelmaat een witte doek, zodat de dokter, wanneer hij met zijn rijtuig door de straten rijdt, direct ziet waar hij binnen moet stappen. Moeder heeft vooral last van haar borsten. Stuwung noemt de dokter dat, waarop hij adviseert dat ze het laatste kleintje zo af en toe maar weer eens aan moet leggen tot de nieuwe baby komt. Ze heeft medelijden met haar moeder, omdat haar borsten er vaak bloederig uitzien. Haar kleine broertje heeft immers al tandjes. Ook huilt hij veel – volgens moeder omdat hij honger heeft en er niet veel voeding meer uit haar borsten komt. Het huilen maakt haar radeloos en door moeders tranen en onrust, huilen de andere kleintjes mee. Om haar moeder te helpen neemt ze hen vaak mee naar buiten, zodat moeder even tot rust kan komen.

‘Ik zorg ervoor dat er binnen een week een oplossing is, want zo kan het niet langer. Dit gaat me klanten kosten. Trouwens, dat is ook weer één mond minder te vullen moet je maar denken...’

Hij fluistert en is nu niet hoorbaar meer. Haar moeder snikt.

‘Misschien is het ook wel goed dat we weggaan, Lijs. Het is niet gezellig om elke dag binnen te zitten met de gordijnen dicht. Moeder in de bedstede en alleen maar huilende kinderen. Om nog maar te zwijgen over de grote manden met sokken vol gaten, alleen omdat vader de klompjes van de kleintjes niet wil bijwerken op de hielen. Vader, die voortdurend boos is en in de herberg tegenover de mannen zijn nood klaagt over vrouwen. Misschien komen we wel bij een aardige mevrouw... Of ik bang ben om weg te gaan? Ja, wel een beetje, alles is dan vreemd. Maar wij samen... het zal toch wel wennen? Heb je slaap? Nou, ik ook. Welterusten, tot morgen, Lijs.’

De olielamp wordt nu nog lager gedraaid en meegenomen. De schuifdeur naar de kamer wordt geopend, ze hoort het kapotte ruitje rinkelen. De bedstede kraakt als haar ouders erin stappen. Maar het gekraak houdt niet op, wat is dat toch? Het is een ritmisch



geluid waarvan ze de bijbehorende bewegingen niet voor zich ziet. Ze telt zachtjes mee, tien, elf, twaalf... Op de achtergrond het huilende stemgeluid van haar moeder. Wat doet hij toch met haar? Dan houdt het op en is het stil. Zo nu en dan hoort ze haar moeder snikken. Ergens buiten slaat een deur dicht en blaft een hond.

Johanna drukt haar pop dicht tegen zich aan. 'Ik wil nooit een baby in mijn buik hoor, Lijs. Wat zeg je? Ja natuurlijk, ik heb jou. Ik houd van je.'

Van de belofte om bij zijn klanten naar werk te informeren, komt niet veel terecht. Zijn boosheid is gezakt. Ze legt veel ijver aan de dag om zowel haar vader als haar moeder te behagen, daardoor verdwijnt het zoeken naar werk naar de achtergrond. Op een ochtend staat er een paardenhandelaar aan de toog. Hij vertelt dat hij bij Herman Op den Olijdam is geweest. Ze spitst haar oren.

'Zeg Derck, ik heb zojuist een paard afgeleverd bij Herman. Het is daar tegenwoordig een rommeltje, zo'n vent alleen kijkt nergens naar. Nou zoekt hij een meid om hem bij te staan. Ik heb hem gezegd dat ik het er eens met jou over zou hebben. Weet jij niet zo'n meid die haar handen kan laten wapperen? Jij hoort hier nog weleens wat. Herman beklagde zich erover dat hij al bergen van die meiden heeft versleten. Het is blijkbaar altijd wat daar, want lang houdt hij ze niet. Volgens hem wordt er in de stad door die wijven onderling over hem gekletst en dan kan hij fluiten naar een goeie dienstmeid. Tegenwoordig zijn ze niet op hun mondje gevallen, Derck, ze willen altijd maar meer geld. Ze weten dat hij het kan betalen.' Hij giet het bier in één keer achterover. 'Maar ervoor werken, ho maar! Ik heb het van horen zeggen hoor, allemaal van horen zeggen!'

Ze ziet hoe haar vader hem geïnteresseerd meeloodst naar een tafeltje achter in de herberg. Het is te ver weg om het gesprek te kunnen volgen. Maar door de blikken van de mannen, die tijdens

het gesprek meermalen op haar gericht zijn, ziet ze wel dat zij in ieder geval onderwerp van gesprek is.

Rustig wrijft ze een tafeltje schoon met een lap, terwijl haar gedachten het gemompel van de mannen verdringen. Herman Op den Olijdam. Ze kent hem wel, omdat hij zo nu en dan bij hen een biertje komt drinken. Herman is de eigenaar van de havezate in het buurtschap Kerspel, niet ver van Goor. Het is een jonge, vrij flamboyante man. Altijd keurig gekleed, een kleine ringbaard en in haar ogen altijd opgeruimd en vriendelijk.

Op den Olijdam is een oude hofstede waar veel land om heen ligt. Toen Herman er nog niet op zat speelden ze er als kinderen wel verstoppertje. Het was daar spannend doordat de afgebroken bijgebouwen er vervallen bij lagen. Volgens de jongens was er ooit een moord gepleegd, en was de vrouw van de meier Christoffel, die het toen pachtte, doodgestoken. De hofstede stond leeg, en in de donkere schuur – zo ging het verhaal – kon je zo af en toe haar gehuil en gesmeek om genade nog horen.

Nu Herman er woont zijn de luiken van de boerderij weer dagelijks open en lopen er paarden in de weide naast het huis. Maar Herman zelf is volgens de meisjes die er hebben gewerkt een akelige man, waarvoor ze bijna dag en nacht moesten werken.

Even huivert ze. Haar vader kent die verhalen, hij zal haar toch niet naar Herman Op den Olijdam sturen? Na het vertrek van de paardenhandelaar, kijkt ze nieuwsgierig zijn richting uit. Maar hij negeert haar vragende blik. Door zijn zwijgen is ze er niet gerust op. Straks stuurt hij haar naar Herman om er als dienstmeisje te werken! Door alle verhalen is het geen aantrekkelijke gedachte. Naarmate de uren verstrijken en ze er langer over na kan denken, wordt het probleem ‘Herman’ uiteindelijk steeds kleiner. Misschien ziet ze het door de praatjes allemaal een beetje te somber in, en moet ze al die verhalen die over hem de ronde doen in de wind slaan. Zelf kent ze hem immers als een aardige man. Ze wil als

het erop aankomt best hard werken, waarom niet? Hard werken moet ze hier ook. Daarbij is het geen straf om te ontsnappen aan de sombere buien van haar moeder en het onberekenbare karakter van haar vader.

Wanneer ze tussen de middag naar de gelagkamer loopt, neemt haar vader haar plotseling apart. Zijn toon is in tegenstelling tot andere keren veel vriendelijker. Ze herkent het wanneer hij thuis iets probeert te bereiken. Eerst met zachte hand, maar ging het niet zoals hij het van plan was, dan veranderde hij direct van toon. Vooral tegen haar moeder was hij vervolgens vaak plat en onbehouwen, kleinerde hij haar tot op het bot tot ze uiteindelijk huilde en toegaf. Zijn toon maakt haar onrustig.

‘Herman Op den Olijdam heeft een meid nodig. Ik zal morgen eens met hem gaan praten of dat iets voor jou is.’

Zijn voorstel lijkt vriendelijk, maar ze zoekt zoals altijd naar zijn bedoeling erachter. Waarom moet hij met Herman gaan praten, is ze zelf met haar zestien jaren niet mans genoeg? Veel van haar vriendinnen zijn al aan het werk, daar is vast geen vader aan te pas gekomen om dat voor te bereiden. Ze fronst haar voorhoofd bij de gedachte dat hij haar nog steeds niet voor vol aanziet. Wat denkt hij wel?

Snel tovert ze weer een vriendelijk glimlachje op haar gezicht. ‘Doet u geen moeite, vader, dat gesprek kan ik echt zelf wel voeren.’

‘Dat geloof ik graag, maar ik wil weten wat hij ervoor overheeft om aan een goede meid te komen. Je moeder en ik hebben overlegd: de helft van wat je verdient, geef je thuis af. Ik wil niet dat je wordt afgescheept met een fooi en wil precies weten wat hij voor je overheeft.’

Ze slaat haar ogen neer. Dat is nu wel het laatste wat ze had verwacht. Het doet pijn hem zo te horen praten. Het voelt alsof hij haar aan Herman verkoopt. Hij gaat onderhandelen wat ze hem waard is, net als bij het handjeklap dat ze zo vaak gezien heeft op de

veemarkt, wanneer de boeren er hun koeien en paarden verkopen.

‘De boerenhofstede is een behoorlijk pand om schoon te houden, daar moet toch een mooi bedrag tegenover staan.’

Ze voelt dat ze aan het kortste eind trekt. Niet zijzelf zal op stap gaan om bij Herman werk te vinden, maar haar vader zal met hem onderhandelen. Ze doet nog een poging om hem op andere gedachten te brengen.

‘Ik ben zestien jaar, geloof me, ik kan echt wel voor mezelf zorgen als het erop aankomt. U weet trouwens toch ook wel dat Herman weinig dienstbodes weet vast te houden? Er wordt nu niet direct positief over hem gesproken.’

‘Ja, dat je zestien bent heb ik hier wel gemerkt aan je wangedrag, waar ik inmiddels wel genoeg van heb gezien. Het is goed als je op eigen benen komt te staan en hier weggaat.’ Zijn stem wordt nu steeds dieper en scherper omdat het gesprek niet gaat zoals hij dat verwachtte. ‘Je hebt ons nu genoeg belast met je slettenstreken. Wat die verhalen over Herman betreft, allemaal kletspraat! Je weet hoe dat gaat onder die hysterische wijv...eh vrouwen.’

Ze zwijgt, het ligt niet in haar karakter om ruzie te maken. Ze relativeert snel; misschien heeft hij wel gelijk, kan ze straks prima met haar toekomstige baas opschieten. Maar vanbinnen schrijnt het, om zijn afstandelijkheid ten opzichte van haar, zijn eigen dochter. Soms hunkert ze naar een complimentje, maar dat blijft altijd uit. Het is blijkbaar gewoon dat ze de taken van haar moeder zonder morren overneemt. Ze heeft een brok in haar keel en kan even niet verder praten.

Tegelijkertijd geeft haar vaders botheid haar ook iets onverzettelijks. Ze zullen haar nog gaan missen! Even flitst er nog een momentje van medelijden met haar moeder door haar hoofd. Maar haar eigen pijn voedt haar woede en haar moeder verdwijnt naar de achtergrond. Als hij dan van haar af wil, dan zal ze ook laten zien dat ze haar eigen boontjes kan doppen!

Ze staat op en draait zich om. ‘Dan hoor ik het wel. Ik ga kijken of ik moeder nog kan helpen.’

Wanneer ze die middag eindeloos veel sokken stopt en knopen aannaait, geeft het haar alle tijd om over haar situatie na te denken. Ze heeft het verdriet afgelegd dat bijna altijd ergens diep in haar op de loer ligt, en probeert aan leuke dingen te denken. Aan het koffertje bijvoorbeeld dat ze laatst kreeg van een handelaar die de herberg aandeed. Of ze met hem mee wilde reizen, had hij gevraagd. Ze moest het maar zeggen. Het koffertje had ze al van hem gekregen, dus wat hield haar nog tegen? ‘Knappe meid,’ had hij tegen haar vader gezegd, ‘als je van d’r af wil, moet je het maar zeggen.’

Een mooi klein leren koffertje, waar niet alleen wat kleding in kan, maar waar ook Lijs een plekje in krijgt als haar vader besluit dat ze het huis uit moet. Met Lijs in haar nabijheid kan haar niets gebeuren. Ze kan immers alles met haar bespreken? Ze is ook razend benieuwd wat zij ervan denkt. Misschien blijft Lijs wel liever thuis.

Stilletjes observeert ze haar moeder, die ingespannen in de weer is met naald en draad. Het lijkt wel of ze zich helemaal niet realiseert dat ze misschien na morgen al dat verstelgoed weer zelf moet doen, denkt Johanna mismoedig.

Maar die gedachte blijkt een misvatting. Nog vroeg in de middag gooit haar moeder plotseling de gerepareerde kleding van zich af. Alle opgekropte woede van de laatste dagen komt eruit. Overspannen schreeuwt ze: ‘Ik kan je niet missen! Altijd maar weer die huilende kinderen, al dat verstelgoed, die zorgen en mijn slechte gezondheid. Ik kan het niet meer aan, Johanna! De dokter zegt dat het niet goed is dat ik opnieuw zwanger ben. Het kan mijn dood nog worden. Ik voel me na elk kind zwakker en zwakker, maar voor je vader telt het niet. Wat moet er met de kinderen als ik in het kraambed sterf?’

Een beetje huiverig kijkt ze haar moeder aan. Zo openhartig heeft ze nog nooit gesproken. Johanna legt haar hand op de trillende hand van haar moeder. 'Zo moet u niet denken. De jongens helpen vader en Martje is ook het huis al uit, ze doet goed werk bij de dominee. Zo vinden al uw kinderen een bestemming. Straks hoeft u ook niet meer voor mij te zorgen. Alle oudste kinderen vinden hun weg wel.'

Ze bedoelt het goed, maar hoort zelf hoe leeg en hol haar woorden klinken. Als zij ook weggaat, is er niemand meer die moeder kan ondersteunen. Hoe moet moeder het dan zien te rooien, met straks nog weer een kind aan haar rokken?

'Laat het je niet gebeuren, kind.'

Ze kijkt verschrikt op uit haar overpeinzingen. De stem van haar moeder klinkt fel, haar ogen fonkelen.

'Zo'n leven als ik, bedoel ik. Neem een voorbeeld aan hoe het niet moet. Laat die mannen voor wat ze zijn. Trouw niet,' ze spreidt haar armen en wijst op zichzelf. 'Kijk wat je voorland is!' Het klinkt wrang. Opgekropte woede en teleurstelling klinken door in haar stem en eindigen in een huilbui.

Johanna staat op en slaat vol medelijden haar arm om haar schouders. De somberheid om de uitzichtloosheid van haar leven straalt van haar gezicht. Nog nooit heeft haar moeder zich er hardop over durven uitspreken, maar blijkbaar is het haar nu allemaal te veel geworden.

'Vader wil dat ik voor Op den Olijdam ga werken. Maar wanneer het hier niet goed gaat, ben ik zo weer bij u terug, dat beloof ik u. Ik ben de wereld niet uit.'

Net als ze haar moeder wil troosten, komt haar vader binnen. Ze gaat weer snel tegenover haar zitten. Het geeft hen beiden het gevoel alsof ze betrap worden. Geschokt kijkt ze toe hoe haar vader volkomen voorbijgaat aan de schokkende, smalle schouders van zijn vrouw. Voor moeder is er geen weg terug beseft ze, het leven

heeft haar in de greep. De gedachte dat zij elke ochtend opstaat en er geen oplossing is voor de uitzichtloosheid en de hardheid van haar man die haar zo'n pijn doet, moet verschrikkelijk zijn, realiseert ze zich. De woorden en woede over dit onrecht branden in haar keel. Ze wil niet brutaal zijn en al helemaal geen ruziemaken, maar het medeleven met haar moeder en de frustratie om de onredelijkheid en ongelijkheid, die nu ook bij haar zo stevig aan de deur kloppen, doen haar wangen gloeien en haar hart klopt als een razende. Het is te veel om te verdragen. Ferm gaat ze voor haar vader staan.

‘U hoeft morgen niet voor mij met Op den Olijdam te gaan praten, vader. Morgen pak ik mijn koffer en ik ga zelf naar Herman om te vragen of hij werk voor mij heeft. Als het mij vervolgens niet bevalt of moeder kan mij hier niet missen, dan ben ik direct terug, of u dit nu leuk vindt of niet!’

‘Zeg, wie denk jij wel dat je voor je hebt? Ik bepaal hier wat er gebeurt en wanneer die Herman niet genoeg voor je diensten neertelt, dan heeft hij jou voor het nakijken. Dan zoek ik wat anders voor je. Ik wil er geen woord meer over horen!’

Ze staat nu recht tegenover hem en ziet een adertje in zijn hals kloppen, zijn gezicht is rood aangelopen. Haar handen trillen en ze voelt hoe haar hart tekeergaat.

‘Vanaf nu regel ik mijn zaakjes zelf wel. U kunt zich beter druk maken over de gezondheid van moeder. Zij is belangrijker voor het gezin dan dat ik dat ben...’

Hij heft zijn hand op en geeft haar, voordat ze hem kan ontwijken, een flinke klap in haar gezicht. Ze draait zich om naar haar moeder, die nu ook is opgestaan en tegen hem gilt dat ze gelijk heeft. Met een ruk keert hij hen de rug toe en loopt terug naar de herberg, met grote, verbeterde stappen.

Ze omhelst haar moeder, die snikkend tegen haar aan zakt. Ze troost en sust, maar voelt zich meer vastberaden dan ooit. Ze heeft na die klap haar besluit genomen. Zachtjes maakt ze zich los uit

de omhelsing. ‘Ik ga nu mijn koffer pakken, moeder, en ik ga weg. Het is nu nog licht, als ik stevig doorloop ben ik voor het donker op Op den Olijdam.’

Haar moeder recht haar rug en loopt naar de fooienpot die in de kast staat. ‘Hier kind, neem een rijtuig en desnoods, als hij je niet wil hebben, direct ook een rijtuig terug.’ Ze stopt haar het geld toe en omhelst haar.

‘Het komt allemaal goed, moeder.’ Er liggen meer woorden op haar tong, maar ze slikt ze in. Het heeft immers geen zin om haar te zeggen dat haar moeder wat meer voor zichzelf moet opkomen.

Boven pakt ze het koffertje uit de kast. Ze vouwt zorgvuldig haar kleding op en legt er twee witte schorten bovenop. Beneden haalt ze Lijs op uit de bedstede. Emotioneel drukt ze haar tegen haar gloeiende wang.

‘Wat denk je, Lijs, gaan wij het redden? Ik weet het niet. Misschien moeten we zo niet denken, moeten we gewoon daar een leven gaan opbouwen. Vind je het niet spannend? Kom, we moeten opschieten zodat we voor het donker wordt op Op den Olijdam zijn. Wat bedoel je met “als Herman ons niet wil hebben”? Dan gaan we gewoon weer terug, al was het maar om moeder te plezieren. Zo, nu ga ik de koffer sluiten, hoor. Doe je ogen maar even dicht en voel je veilig. Ik moet zo meteen nog rennen om het rijtuig te halen. Hoor, de kerkklok slaat al vier uur.’

Ze slaat haar cape om, geeft nog een vluchtige kus aan haar moeder en loopt dan met snelle pas naar het centrum waar het rijtuig klaarstaat om te vertrekken. Pas als ze zit, slaakt ze een zucht van opluchting. Vluchtig voelt ze aan haar wang, die door de klap nog steeds warm aanvoelt. Na een goed weggedeelte, hobbelen ze nu over de slechte landwegen richting Op den Olijdam. Het lijkt zo dichtbij, maar het is toch nog een behoorlijk stukje rijden. Als kind liepen ze het spelenderwijs, hadden ze geen erg in het aantal kilometers.



‘Pf, benauwd hier, ik zal blij zijn als we er zijn,’ seint Lijs vanaf haar plekje in de koffer.

‘Nog even doorzetten, hoor,’ antwoordt Johanna in gedachten. ‘We zijn er zo, we rijden nu op de landweg naar Kerspel. Hé, heb ik je trouwens weleens verteld dat er op Op den Olijdam een moord is gepleegd?’

Lijs' gezichtje lijkt te vertrekken. ‘Zeg, doe eens even normaal, het is in die koffer al donker genoeg!’

Johanna lacht hardop. De mevrouw tegenover haar in het rijtuig kijkt haar aan. ‘Zo meisje, jij bent vrolijk! Waar gaat de reis naartoe als ik vragen mag?’

‘Ik ga proberen werk te krijgen op Op den Olijdam.’

‘Oei, weet je dat zeker? Daar zou ik me maar niet zo vrolijk over maken. Over die havezate gaan de meest rare verhalen rond. Kind, ik zou maar uitkijken!’

‘Zie je nou wel,’ piept Lijs eigenwijs.

Opnieuw schiet ze in de lach. ‘Ik weet het, mevrouw, er is in het verleden zelfs een moord gepleegd. In de donkere schuur schijn je zo nu en dan nog steeds iemand te horen schreeuwen om genade.’

De koetsier stopt het rijtuig. ‘Het laatste stuk moet je maar lopen, daar waag ik me niet aan. Het wegdek is er te slecht,’ roept hij haar toe.

‘Zo, wij zijn er! Dag, mevrouw, een fijne dag nog!’ Ze springt met een lenig sprongetje uit het rijtuig en pakt haar koffer die de koetsier haar aanreikt. Als het rijtuig wegrijdt, zwaait ze nog even naar de aardige medepassagier. In de verte, onder de hoge bomen, achter de vervallen muur van de oude havezate, ligt de prachtige hofstede Op den Olijdam. Vol goede moed stapte ze voort over het slechte pad dat haar naar een onbekende toekomst leidt.

# HISTORISCHE ROMAN OVER HET HUWELIJK TUSSEN DE HOOG- GEPLAATSTE HEER EN HET HOOFD VAN DE HUISHOUDING



De dame van het Voorhout, Johanna van Coesveld (1684-1768), trouwde ondanks haar eenvoudige afkomst in 1726 met raadspensionaris Simon van Slingelandt, telg uit het adellijke geslacht Van Slingelandt.

Johanna werkt al jaren als hoofd van de huishouding in Van Slingelandts paleis 'Huis aan de Boschkant' aan het Korte Voorhout in 's-Gravenhage. Wanneer Simons echtgenote Suzanna sterft, vraagt zij Johanna om voor hem te blijven zorgen. Het huwelijk tussen de hooggeplaatste heer en de dochter van origine eenvoudige herbergiersdochter doet veel stof opwaaien in het achttiende-eeuwse 's-Gravenhage.

Marja Visscher tekent Johanna's leven op: waar komt zij vandaan, hoe komt ze hier terecht en wat heeft ze moeten achterlaten? *De dame van het Voorhout* is een overtuigende historische roman die je meeneemt naar een bijzondere episode in de Haagse geschiedenis.

'Aangename en toegankelijke schrijfstijl.

Het is duidelijk merkbaar dat de schrijfster Marja Visscher veel onderzoek heeft gedaan naar de historische feiten'

RECENSIE VAN HETTY  
OP HEBBAN.NL

Z&K [www.zomerenkeuning.nl](http://www.zomerenkeuning.nl)

NUR 342



9 789020 537505